

המדור לספריות

דו"ח שנמסר בכינוס הספרנים

ליד המדור נבחרו שתי ועדות מיעצות:
(א) ועדת הספרנים; (ב) ועדת קרן הספריות.
ועדת הספרנים הוזמנה 5 פעמים להת-
יעצות, והחברים נענו ברצון וגם זירזו את
המדור משלא ניכרה התקדמות בפעולות. כל
מה שעשה המדור בשטח הארגוני על דעת
ועדת הספרנים עשה.

ועדת קרן הספריות לעזרת הספריות הצי-
בוריות הצעירות והנחשלות הציבה לה
למטרה:

(א) לתת לכל ישוב צעיר העולה על אדמתו
ספרים וציוד בסך 100 ל"י (החייבים להינתן
ע"י המרכז לתרבות, הזרם ההתיישבותי,
המרכז החקלאי, הסוכנות היהודית — מכס'
פי התקציב — והנקודה עצמה — 20 ל"י
כ"א). המדור עורך, לאחר התייעצות עם
חברי הנקודה, את רשימת הספרים ומגיש
ליום העליה ספרית-יסוד. ברם, בעוד שהמר-
זן לתרבות, הזרם ההתיישבותי והנקודה העו-

בכ"ט טבת תש"ז, יום הולדת הששים
לברל כצנלסון, נקרא מטעם המרכז לתרבות
כינוס ספרנים מספריות הפועלים בעיר, במו-
טבה ובהתיישבות העובדת. בין הנוכחים היו
אישים מוזמנים אשר הספרייה הציבורית קרו-
בה ללבם. בו ביום הוכרו על ייסוד מדור
בייחוד לספריות ליד המרכז לתרבות. המדור
נפתח במאי 1947 (תחילה לחצי יום ומינואר
1948 — ליום שלם). מאז עברו כשנתיים
ייצגי ועתה עומד המדור למסור לכם דו"ח
על פעולותיו, לרבות ההישגים ואי-ההצלחות.
חייב אני להקדים ולומר, שהפעולות שבוצעו
ע"י המדור לא בכוחו בלבד נעשו. אף לחברי
המרכז לתרבות ולמנגנון העובדים-החיילים
האלמוניים העושים את עבודתם בלי פרסום
ייצגי. — חייבים אנו להודות על כך. מעל
בבת הכינוס הריני, איפוא, מודה להם על
העבודה המאומצת שנעשתה עלידיהם
בקשר לכינוס וכן על פעולות אחרות.

לה מקיימים את ההחלטה עד היום — לא נענו המרכז החקלאי והסוכנות היהודית לכך וכל ישוב חדש העולה על הקרקע מקבל ספרים ב־60 ל"י בלבד.

(ב) לייסד קרן־ספריות בסך עשרת אלפים ל"י, ובערבותה יקבלו הישובים, — הזקוקים לביסוס הספרייה, פיתוחה והגדלתה — הלוואת למועדים ארוכים ובריבית נמוכה. לפי ההצעה צריכים היו הזרמים ההתישבור תיים, הועד הפועל וקרן התרומות שליד הוועד"פ להשתתף במימון קרן זאת. המו"מ נמשך זמן רב. בינתיים פרצה המלחמה והענין נשתתק אך לא ירד מעל הפרק. בכינוסנו זה נמצא עמנו הח' ז. שור, שר החינוך והתרבות בממשלת ישראל, הוא בודאי יתן ידו להקמת ספריות־היסוד לישובים־עולים ולקרן הספריות הקיימות כאחד.

עם ועדת קרן־הספריות נמנים חברי ועדת ההתיישבות העובדת שליד המרכז לתרבות, המייצעת ומסייעת למרכז לתרבות בעניני תרבות; היא מטפלת גם בענין הספריות ועוזרת למדור לספריות בביצוע פעולותיו באמצעות המזכירות של הזרמים בהתיישבות.

המדור לספריות ניגש לעבודתו בהתאם לקויה־הפעולה שהותוו ע"י המרצים בכינוס הקודם: המנוח דוד קלעי ז"ל — שהיה ער לבעיות הספרייה — וייבדל לחיים ארוכים ד"ר ק. וורמן, מנהל בית־הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים המשתתף בכינוסנו זה ועומד להרצות בו על בעיית הספרייה בישראל) והחברים שהשתתפו בו־יחד.

ארגון הספריות והדרכתן נעשו בדרך ביקורים, וכן ע"י הוצאת בטאון בסנטיל. בבטאון לספרנים ניתנו הוראות טכניות בספרנות (בעברית יש בהן משום חידוש, כי עד היום לא נדפס ספר־לימוד כלשהו בהוראת הטכניקה הספרייתית). רשמים מהביקורים בספריות, ידיעות מפעולות המדור, וביבליוגרפיה של הספרים העבריים היוצאים לאור בא"י, בתפוצות הגולה וכן מבחר הספרים באידיש, בטאון זה ("הספרן" ו"עלים") נדפס ב־500 טפסים ונתבע גם ע"י הספריות העבריות באמריקה. שני כרכי הבטאון, שיצאו עד היום, נותנים מושג מסוים על התופעות הספרותיות בעברית בא"י ובתפוצות בשתי השנים האחרונות. עד סוף שנת תש"ח ביקרתי ב־28 ספריות.

ביקורים אלה חשיבותם מרובה והשפעתם גדולה, כי במקרים של צורך הוזמנו חברי ועדת התרבות וגם המזכירות במקום. כמעט בכל מקום חלה הטבה במצב הספרייה לאחר הביקור. נעשה נסיון של כינוסים אזוריים, כיון שאין באפשרותו של אדם אחד לבקר בספריות רבות בשעה שאין זה עיקר עבודתו: אולם, לאחר חמישה כינוסים נוכחנו לדעת שהנסיון לא עלה יפה: (א) מספר המשתתפים היה מועט; (ב) ההשפעה אינה מרובה, כיון שאין אפשרות ליחד את הדיבור על ספרייה מסוימת, אלא על הספרייה בכללה. הצטרפות ספרייה כחברה במדור כרוכה בתשלום סמלי של לירה לשנה. כל ספרייה חברה מקבלת את הבטאון, והמדור מסייע לה בביקורו ובתשובות ועצות על שאלותיה בכ"ח וב"פ. הספריות של הקיבוץ המאוחד והשומר הצעיר נצטרפו למדור באמצעות מוסדות האספקה שלהם; מועצת הפועלים — באמצעות המרכז לתרבות; חבר הקבוצות ותנועת המושבים — חלק מספריותיהן בלבד נצטרף למדור.

המדור הציב לו למטרה לשחרר את הספרן מטרדות יתירות הגוזלות מזמנו זמן שלא לצורך; וייסד את המוסד לאספקה "ספרי" לשירותן של אותן ספריות החסרות מוסד אספקה משלהן. בגלגולה הראשון היתה זו סוכנות שקיבלה הזמנות מספריות וממוסדות והעבירתן לשם מילויין למוסדות האספקה הקיימות של הקב"מ, השוה"צ ומרכז הספר לכפר (חבר הקבוצות ותנועת המושבים). אמנם, נוספו ספריות מספר כתוצאה מטיפולו המיוחד של החבר ירושלמי (מרכז "ספרי"), אולם מבחינה כספית — ומבחינות אחרות שאין כאן המקום לפרטן — לא היה הדבר כדאי, ועם גיוס הח' ירושלמי לצבא נסתם הגולל על נסיון זה. המרכז לתרבות בא בהצעת־איחוד אל שלושת המוסדות לאספקה והיה נכון להשקיע כספים לשם הקמת מוסד מרכזי ארצי ולו סניפים בערי המחוז. מוסד שיעסוק גם במכירת ספרים משומשים ובקנייתם, בכריכת ספרים ובאספקת ציוד ספרייתי (ארגונים, ארונות, מדפים, כרטיסים וכו') — ולא יהא על הספרן לכתת את רגליו ולחפש צרכי ספרנות בחנויות בעיר; ואילו המדור יעסוק בהדרכה בלבד. ההצעה נתקבלה רק ע"י תנועת המושבים וחבר הקבוצות ונדחתה ע"י הקב"מ והשוה"צ. או נוסד

זו, לכל הוצאות הספרים על האמון שרחשו למדור ועל עזרתם לספריות. אין חשיבותה של פעולה זו מצטמצמת במתן ההנחה הגדול לה. כתוצאה ממנה נצטבר סכום כסף גדול — 6.500 ל"ג, שהן — 13 אלף ברוטו. אף ישיר — בים שאינם שייכים להסתדרות נהנו מפי' עלים אלה, שכן לא הסתלקנו מלהודיע על כך לכולם, וכולם נהנו משני המפעלים כאחד.

הוצאת המדור לספריות גדול ודחוף הצורך במתן רשימות ביבליוגרפיות במקצועות מסוימים לספרן, למורה ולמדריך. חוברת א'; "לימוד הלשון והספרות העברית", יצאה לאור והספריות המסונפות למדור קיבלוה ללא תשלום. באמתחת המדור מוכנות עוד חוברות ביבליוגרפיות שונות, אך אין הוא יכול לשאת בהוצאות הדפסתן, ובלי סיוע לא נוכל להוציאן.

הקורס לספרנים. כששקטה הארץ מהמלחמה ונרפאו הספריות, במקצת, אמרנו: הגיעה השעה להרחיב את פעולת ההדרכה של המדור ע"י קורסים לספרנים. הקורס הראשון נסתיים היום בצהריים. השתתפו בו 73 איש (מהם 60 אנשי ההתישבות העובדת). 8 מרצים הרצו על: הטכניקה בספריה, הפסיכולוגיה של הקורא, הספרות העברית, ספרות העבודה, שיטת המיון, הישוב הישן ומקורותיו בספרות, הספרן והקורא, ספרות עזר ודרכי השימוש בה, הספרן והכורך, הטיפול בספר. בסך-הכל 27 שעות. משתתפי הקורס הביעו בדברי הסיום את דעתם שכל מה שלמדו כאן לא הגיע לידי שלימות, ויש צורך בהמשך, ואחת ברור להם — שלא הגיי עו לדרגת ספרנים ממש. ידיעה זו שלעצמה יש בה משום הישג בתנאינו אנו, בהם כל הרציה ליטול שם ספרן בא ונוטל.

בינתים קמה ממשלה בישראל, ובממשלה משרד לחינוך ותרבות, ובראשו הח' זלמן שזר, שיחסו לספרות ידוע. קנה-המידה, שנקטוהו תחילה בפעולות המדור, אינן הולכות עוד את צרכי ההווה שהוא שדה לעליה גדולה למאות ישובים, וכדומה.

אמרנו, נקרא לכינוס של ספרנים, נזמק את הח' זלמן שזר, שר החנוך והתרבות, וניוועץ יחד מה עלינו לעשות למען ימלאו הספריות בישראל את תעודתן. דברי נאמר רים, איפוא, בכינוס של הספרנים בצוותא עם הח' שזר וכן כמה מראשי הספריות בישראל

ספרי" בגלגולו השני: מוסד לאספקה לספריית של תנועת המושבים, חבר הקבוצות, ברצות הפועלים ושאר הספריות והמוסדות החברים מוסד לאספקה משלהם. כן עומדים אצי להקים מוסד מיוחד שיטפל בקניית ספרים שימשימו ומכירתם. זהו צורך דחוף לספריית החדשות, כי רבים הספרים שאולו מן היק, ואפשר להשיגם רק בשוק האנטיקואריים במחירים גבוהים. מוסד זה יטפל גם בכריכת ספרים — הנעשות עתה באמצעות המדור.

מלבד הפעולות הישירות, ביצע המדור גם 2 פעולות חשובות אחרות:

1. ספרי קפריסין. מהספרים שנאספו בארץ ככביל המחנות בקפריסין נשארו כ-12 אלף ספרים וכן צעצועים ומחברות לכתביה. היה לה בתקופת פינוי ישובים מסוימים מחמת יל-לחמה. לא היה סיפק בידי אותם הישובים לזכות אתם ספרי לימוד וספרי-קריאה, ולא כל-שכן צעצועים. המרכז לתרבות פנה אל יד עולי קפריסין וקיבל את כל אלה מידי המדור לספריות קיבל עליו את הטיפול בכיון הספרים ובחלוקתם. כל הישובים יאסונו למנין אלה שפוגו בשעתו ושניים להם אלה שקלטו ילדי עולים ופליטים — קיבלו את חלקם חנם בספרי-לימוד, ספרי-קריאה לכיתות הנמוכות וצעצועים.

2. שיקום הספריות הנפגעות. לצלה משלושים ספריות נפגעו מחמת המל-יבה. מהם שהפגזו, נשרפו והושמדו, ומהם סללקו ע"י החיילים לקריאה — ואבדו. ייש ספריות שלא נשאר שריד מהן, הח' הלהמי ז"ל (שנקטף בדמי ימיו) העלה את בנין הספריות הנפגעות בישיבת ועדת ההתישבות העובדת; הוחלט שהמרכז לתרבות יהזמים בהתישבות יתרמו כ"א, לכל ספריה 25 ל"י לפחות. כן ניתנות לישובים, ע"י הזרמים, הלוואות, למועד ארוך בריבית נמוכה. המדור לספריות צריך לעשות למען קבלת הנהגה מסכימלית (50%) מהמחיר; וטיפולו ייא צריך שיעשה חנם.

יש לציין שהתאחדות המו"לים וכן הוצאת הסיכנות היהודית נענו לבקשת המדור (פרט למדור לנוער של ההסתדרות הציונית שלא נצנה ולא נתן חלק) והעניקו הנחה של 50%. ההנני להביע את הוקרתנו ותודתנו, בשם המדור ובשם הישובים שנהנו מהנחה גדולה

ועובדיהן. על עתיד הספריה ובעיותיה ירצו
אחרים.

בסוף דברי הנני לומר: לא אני אוכל לש-
פוט אם המדור עשה כמיטב יכלתו (על כך
ידונו החברים); אך אחת ברור לי: נכס
תרבותי זה, ששמו ספריה, לא נוצל כדבעי
ולא ניתנה לו תשומת-הלב הראויה. המרכז
לתרבות בלבד אין בכוחו לשאת בכל הנטל
הזה. הממשלה נדרשת להטות שכם. ואנו
תקוה שהננו עומדים לפני הרחבת פעולותינו
בשטח הספריות.

לפני סיום דברי הנני לציין את הקשר

ההדוק הקיים בין בית-הספרים הלאומי
והאוניברסיטאי, שבראשו עומד ד"ר ק.
וורמן, ובין המדור לספריות, וכן את הקשר
הנוצר והולך בינינו ובין הספריה המרכזית
שליד משרד ראש-הממשלה ברשותה של
הספרנית הח' סופיה יודין. יש לקוות לשי-
תוף-פעולה הדוק.

ארכו הדברים, ולא אעמוד כאן על הפעו-
לות שהחילוננו בהן (שיטת המיון, אגודת
הספרנים, אגודת ביבליוגרפים) בשיתוף עם
שני המוסדות הנ"ל. ולא נסתיימו עדיין.
ראובן לוי